

Üliõpilaste Geht

№. 1

1916

III. aastakäik

J. Mäilo trükk

Tartus.

Sisu:

	Lhk.
1. V. Ernits. „Ü. L.“ teine aastakäik . . .	1
2. J. Naaris. Eesti üliõpilane ja seltskondlik töö	2
3. K. Luts. Meie kultuuri nõuded ja vilistlaskogud	10
4. Victor Neggo. Mõnest loogikaveast meie üliõpilaskonna ettevõtetes	14

Kirjandus.

5. Loodus ja inimene. E. Ü. S. „Ühenduse“ toimetus. K. Luts	17
6. Sirvilauad 1916. J. Semper	20

Teadus.

7. K. L. Füüsika sõnastiku töö edenemine . . .	22
--	----

Ühisettevõtted.

8. E. Ü. Organisatsioonide Teadusliku Töö Edendamise Kapitali Põhjuskiri	23
--	----

Organisatsioonid.

9. E. Ü. S. „Põhjala“ tegevus 1915. a.	27
10. E. Ü. S. „Ühendus“ 1915. a.	28

Kroonika ja väikesed teated	29
---------------------------------------	----

Toimetuse poolt	32
---------------------------	----

ÜLIÕPILASTE LEHT.

EESTI EDUMEELISTE ÜLIÕPILASTE

ENSV

HAALEKANDJA.

□ □

Riiklik Avalik

Tartus, jaanuar.

1916.

Raamatukogu

Üliõpilaste Lehe teine aastakäik.

Ü. L. teist aastakäiku esimesega sisuliselt võrreldes märkame kõige päält, et selle alguses kadusid vaidluskirjutused organiseerimisvormide paremuse kohta: oldi nähtavasti vaidluse loomulikuni lõpuni jõutud. Selle asemel leidsid aga meie üliõpilaskonna reaalsed korraldumis- ja iseäranis tööprobleemid märksa rohkemat käsitust, kui varemini. Ka üleüldiseid rahvuskultuuralisi küsimusi on üliõpilaskonna seisukohalt tõsisemalt käsitletud kui enne. Puudus küll, nähtavasti mõnesuguste takistuste tõttu, päälinna Eesti üliõpilasseltside ühise ankeedi-toimkonna kirjutuste lubatud jatk, kuid seda tasus osalt „Eesti üliõpilaste ja vilistlaste üleüldise Nimekirja“ arvustikuline kokkuvõte.

Hügieenile ja spordile on Ü. L.:s 1915 a. 10 lhk. pühendatud (1914 a. 11 lhk.). See osa peaks tulevikus paisuma.

Teadusele — üliõpilaste teaduslike tööde katsete arvustamisele ja Eesti teadusliku keele küsimustele — on omistatud 30 lhk. (1914 a. 49 lhk.), kunstile eriti — mitte ühte lehekülge (1914 a. 22 lhk.), pääle J. Kompuse huvitava katse meie rahvuskultuuralisi ideaale esteetilise energeetika seisukohalt vaadelda.*)

Üliõpilasorganisatsioonidest on kõik üliõpilasseltsid omi aruandeid avaldanud, pääle Ilmarise ja korporatsioonide.

Väikestest teadetest on mõnedgi olnud ebatäpikäalsed ja vananenud, kuid seda mitte sel määral Ü. L. toimetuse süüst, kui üliõpilasorganisatsioonide eneste.

„Eesti üliõpilaste ja vilistlaste üleüldisest Nimekirjast“ oli juttu läinud aastakäigu viimastes numbrites, nii et ma seda siin ei puuduta.

*) Rahvuskultuurilise ideaali põhijooned, Ü. L. nr. 1, 1915 a.

Kaastöölisi oli Ü. L:l 1914 a. 31, 1915 a. tuli 17 uut, nii et nende arv 1916 a. algul oli 48. Nad jagunevad järgmiselt: EÜS 19 (neist 3 vil.), Ühendus, Ugala, PEÜS igases*) 5 (viimasest 3 vil.), Vironia 3, Sakala 3 (1 vil.), REÜS 2 (1 vil.) TENÜR, Põhjala, Rotalia, MEÜS 1, Taim kui selts on aruande avaldanud, Ilmarine 2 nekroloogi. Väljastpoolt organisatsjoone on senni 3 isikut kaastööd saadud.

Linnade järele jagunevad Ü. L. kaastöölised järgmiselt: Tartu 33, päälinn 7, Riig 5, Moskva 1, Helsingi 1, maalt 1 (+3 vil., 2 Tartus, 1 päälinnas õppinut).

Organisatsjoonide liigete ja vilistlaste koguarvu Ü. L:s kirjutante arvuga samast organisatsioonist jagades saame järgmise rea: Ugala 4, Ühendus 12, EÜS 15, TENÜR 18, Taim (21**), Sakala, REÜS 24, Ilmarine (25**), Rotalia 25, PEÜS 29, Vironia 38, Põhjala 89, MEÜS 91. Rida muutub vähe, kui me ainult üliõpilasi arvesse võtame, vilistlasi juhuslikuna elemendina maha arvates: Ugala 3,5, Ühendus 7, EÜS 8,5, TENÜR 15, Vironia 16, Rotalia 19, Ilmarine (20**), Sakala 21, Taim (21**), REÜS 29, Põhjala 46, PEÜS 48, MEÜS 54.

Kaastööd on organisatsioonidelt tulnud järgmisel määral: EÜS 104 lhk. Ühendus 17, PEÜS 15, Ugala 13, Vironia 11, Rotalia 5, REÜS 3, Põhjala 2, Ilmarine 2, Sakala 1,5, Taim 1, TENÜR ja MEÜS — 0 (viimaselt tuli aruanne refereerimiseks). Toimetus on kirjutanud 79 lhk., väljastpoolt on tulnud 23 lhk.

Linnade järele jaguneb kaastöö järgmiselt: Tartu 135,5 lhk., päälinn 25 ja Riig 14 lhk.

Kes neisse arvudesse tungib, sel on selge, mida peab Ü. L:le tulevikus soovima. Igatahes mitte Tartu Eesti üliõpilaste osavõtmise vähenemist, vaid teiste linnade Eesti üliõpilasorganisatsioonide elavat kaastegevust Ü. Lehes. Soetatagu meil võimalikult palju häid mõtteid — seda juba ei ole karta, et me neid vastu ei jaks võtta!

V. Ernits.

Eesti üliõpilane ja seltskondlik töö.

Suure hooga on edasi läinud Eestis töö nii majanduslikul, kui ka rahvuskultuurilikel alal, muidugi ei ole seda saavutatud ilma suurte jõupingutusteta. Töötajate vähese arvu pärast katsuti iga haritud jõudu kaasa kiskuda seltskonnatööl; täitsa loomulik oli selle-

*) I g a n e = I g a ü k s, o m a s t a v i g a s e j n e., v r d l. S o o m e j o l k a i n e n. V. E.

**) O r g a n i s a t s j o o n i s i k u t v a s t a v a n a ü k s u s e n a a r v e s s e v ö e t u d.

pärast, et „iga Eesti üliõpilane üles otsiti ja püüti teda Eesti rahvale hoida ja Eesti rahva haridustööle võita.“ Laiema silmaringiga mehi oli alles liig vähe, mis ime, et tollaegse perioodi üliõpilane seda auku katsus täita, aetud kohustundest isamaa vastu. Ta tegi kõik, mis seltskonnatöö talle iganes ette pani: ta oli see, kes uusi ideesi üles võttis ja neid populariseeris kõnede kaudu, ei hoidunud ta ka ühegi rahvusliku ettevõtte tegelekust läbiviimisest, olgu ta pääle pandud töö kui tahes mikroskoobiline. — Seda laadi töö kestab viimse ajani ja harjumuse tõttu leiab seltskond selle päris loomuliku olevat: ei lepita sellega, et üliõpilased otsiksid uusi sihte, paremid teid ja astuksid nende teoreetiliseks kaitseks, vaid neid tahe-takse häameelega nende endisse — ideeliste musttööliste — ame-tisse jätta.

Nii soovitav kui rahvusliselt seisukohalt on üliõpilase tegevus teoorias, nii hukka mõistetav on püüd neid ikka ja alati sundida osa võtma igast tööst ideede praktilise läbiviimise juures.

Tuld süüdata on kohus, suurema osa hagu peaks siiski teised kokku kandma.

Ei ole salata, et on juhtumisi rahva elus, kus ka üliõpilased igal pool tegelikult osa peaksid võtma, juhtumisi, millel kauaaegne otsust andev tähtsus olla võib (näituseks võiks ehk võtta 1848. a. Wieneri akadeemia leegioni), meil Eestis ei tea aga nii suure tähtsusega kriisi silmapilke, kõiksugu ülemaalised ettevõtted, karskuse lennud või muud sellesarnast ei küüni nii kaugele.

Praegu ei ole meil vist ühtki ettevõtet, mille edasiasitamiseks üliõpilane oma käe tohiks jätta külge panemata: haridus-, karskus- ja muud seltsid, kõiksugu pidud, näiteõhtud jne., jne., — igast ühest peab tulevane Eesti intelligent osa võtma.

Väga karakteriline on selles mõttes katke ühest üleskutsesest karskusseltside keskoimkonna poolt: „Nooredmehed! ärge laske oma „vaba energiat“ muidu üle voolata, pange ta kodukülas ehk naabrivaldas rakkesse. Las ta hoovab teie tegevuse piirkonnas laiali kõnede ettekandmise, pidude korraldamise, uute seltside ning olevate seltside juure osakondade asutamise, seltside ja koosolekute elustamise ja vaimustamise näol. Kahmake karskusekirjandust kaen-lasse ja ratsutage lähemad ning kaugemad külad ja talud läbi, karskusseltsidele sõpru ja liikmeid kogudes.“

Umbes samu, koguni veel suuremid nõudmisi seab üliõpila-sele väljastpoolt ette iga rahvuslik ettevõte.

Pääle välise õhutuse seltskonnatööst osa võtta on ka ühel sisemisel põhjusel suur tähtsus, et üliõpilaskond tõepoolest nii suure õhinaga ka kõiksugu ettevõtete tegelekust küljest kinni on haaranud: meie üliõpilaskonnas on nimelt veel õige suur hulk

eksterne, — nähtus, mis küll vähenema saab üleüldise jõukuse kasvamise ja muude takistavate põhjuste kõrvaldamise läbi. Praegu on PEÜS:i ankeedi avaldatud materjali järele meeseksterne 23,2⁰%. Harilikult on need juba mehed, kes varem tegelikust elust osa on võtnud, muu seas ka Eesti ettevõttest, kooliõpetajana, ametnikuna või muus elukutses teenides; arusaadav, et neil, kui vanemal elemendil, püüded ja vaated kindlamini kujunenud on ja et nad nende järele talitama saavad ka üliõpilasena olles. Omalt poolt õhutavad nad seltsimehi seltskonnatööst hoolega osa võtma, sama kava järele, mis väljastkipoolt nõutakse.

Naisüliõpilaste osavõtmine seltskonnatööst kui ka üliõpilaste seltside elust on sedavõrd väike, et nende kohta mingi järeldusi ehk kavatsusi teha ei või julgeda.

Üleüldine kaebus on: meil ei ole veel nii palju jõudusid käepärast, et üliõpilasi kõigest sedamoodi tõist vabastada võiks, oodatagu üks või ka paar põlve, kus haritlasi kogub rohkemaks, siis võib ka üliõpilasi nende eneste päralt jätta. Vaadatagu aga ometi enese ümber: igal pool võib juba hulga isegi kõrgema haridusega mehi näha, kes kohustud peaksid olema oma kätt töö külge panema, kui palju aga liigub; neist surnud kaladena päri vett. Katsutagu neid tööle rakendada, ehk jäävad siis vanemate patud nooremile kätte maksmata.

Harilikult valitseb igal pool majanduslik põhjusemõte, meil raiskab aga hää osa üliõpilasi oma „vaba energiat“ igale poole laiali; üliõpilasnoorsugu, kes võib enesele ideaale — seda haruldast luksust meie maal — lubada, kaotab osalt just seltskonna orjamise juures nii hariliku väiklase näakklemise läbi mõnegi meeldiva joone, nii mõnigi lootust andev üliõpilane vahetab end — Vene kõnekäänu tarvitades — peeneks rahaks.

Siin tuleb dilemma: kas läheb meil ikka veel vaja „peent raha“, et kõiki meie seltse ja seltsikesi pukis hoida, mis sagedasti kunstsünnitused ja selle pärast juuri ajada ei taha, nii et neid kunstlikult elus tuleb hoida, kus ka üliõpilased abiks peavad olema, või tuleb kõrvale heita „üliõpilase-rahvamehe“ tüüp ja ootama jääda haritud inimesi, kes esialgse energia kokkuhoidmise läbi pärast rohkem pakkuda võiksid uusi väärtusi luues, silmaringi laiendades ja seltskonna töös juhtival kohal seistes. Kui sagedasti ei öelda, et üliõpilastes peitub meie tulevik, eks katsume siis ilusa ja lootusriikka tuleviku hääks samme astuda.

Suurem osa üliõpilasi ei võta seltskonnatööst osa, hulk neid jääb ka vilistlaseks saades seltskonnatööle võõraks, teine osa jätkab ka pärast, tegelikku ellu astudes, oma tegevust. Siin võib mööda minnes imeliku metamorfoosi pääle tähendada: hoolas seltskon-

nategelane-üliõpilane teeb ka pärast veel mõne aasta tööd edasi ja vajub siis ükskõiksuse rappa, nimeliselt siiski küll olles kusagil eestseisuses, komisjonis või mujal. Ehk on selle nähtuse juures enneaegne tööle rakendamine väsimuse osaliseks põhjuseks? Teatud tõukejõuna ei või salata karjerismi, mille kihutusel noor lõpetanu rahuloldava koha, kindla klientuuri saamiseks seltskonna tööga natuke koketeerib.

Üliõpilaste seltskonnatööst osavõtmise vähenemise juures on tähtsust põhjusel, mis juba praegu märgata, nimelt Eesti üliõpilaskonna alaline noorenemine: uute kõrgemasse kooli sisseastunute läbistikune vanus väheneb alatasa, et, muidugi mõista, teatud piiri juures seisma jääda; kahjuks ei ole mul selle, minu arvates nii kindla väite tõenduseks arvusid ette tuua.

Noorema põlve juure sama mõõtuuga ja nõudmistega minna, mis vanema üliõpilaspõlve juure, ei oleks sugugi ratsionaalne; tagajärg oleks vahest, nagu eelpool tähendatud, et meie ettevõtete juures nii sagedasti väiklased näaklemised karakterit rikkuda aitaks ehk koguni seltskonna tööst päriselt eemale peletaks. —

Üliõpilane peaks enne ise teatud väärtusi koguda katsuma, et siis pärast jagama hakata seltskonnale, enneaegne tööle hakkamine oleks seesama, mis alles noore hobuse rakendamine raske koorma ette.

Sellepärast ei või ka leppida K. Lutsu vaatega, et tegevus avalikus elus hoogu annab üliõpilasele edasitöötamiseks. Esialgu, asja uuduse tõttu, muidugi jah, aga pärast? Parem on juba katsuda lähidal seista asjale, mille vastu huvi tuntakse, asjade käiguga alati à jour olla, — siis on kergem erapooletu hindamine, hõlpsam ka edaspidine seltskonnatöö. Teoreetiliste külgede arutamine rikka tegeliku elu materjali põhjal ei või sellepärast Rudin'id luua, mida küll, minu arvates, Eesti veres üleüldse vähe.

Arvatavus edaspidise seltskonnatööst osavõtmise üle on muidugi ühe osa juures suurem: ülikooli mees on alati ses mõttes rohkem teinud ja saab ka tegema, kui politehniklane, ses suhtes kaovad korporandid seltslaste varju.

Ülikool äratav pakutud materjali läbi üliõpilase huvi seltskondlise elu küsimuste vastu; et temast seltskonnatöö tegija saaks, on ainult vaja välist tõuget, mis meil Eestis ei ole puudunud kunagi. Päriselt teine lugu on tehnilistes õpeasutustes, kus programmis humanitaarseid teadusi vähe, instituut võtab ka pääaegu alati rohkem tööd ja aega, kui ülikool. Sellest oleneb valitsev õhkkond: ülikool on alati reageeriv välisile sündmustele, instituut elab suuremalt jaolt oma ette. Ülikooli meestel on weel päälegi üliõpilasena olles võimalus pikal suvisel vaheajal palju rohkem ette võtta, sest

terve vaba aeg on nende päralt, politehniklasi läheb aga hulk end suvel omas õpiharus täiendama, mis neile palju võimalust ei paku Eesti seltskonna eluga tuttavaks saada, kui ka tegelikult sellest osa võtta.

Tähtis ei ole aga üliõpilasele mitte seltskonnatöö, vaid töö omas organisatsioonis, kui ettevalmistus seltskonnatööle.

Arvan, et ainult sel määral tuleb Eesti üliõpilasel töötada, kui ta kavatseb edaspidi saada Eesti seltskonna tegelaseks, ainult sel mõdul tuleb vaadelda ja hinnata Eesti üliõpilase seltskonnatööd. — Juurevõidetud jõuga suudaks organisatsioon rohkem pakkuda, muu seas täiendada oma liigete hulgas teadmisi, mida õpiasutus ei paku. Et organisatsioonil näit. pääle sihi vaadete ja iseloomu poolest vabasid inimesi kasvatada, teadusliku töö jaoks jõudusid luua jne. üks tähtsamist peaks olema välja saata mehi, kel jõudu ja mõistust on seltskonnatööks — oleks küll iseenesestki mõistetav.

Tähendatud seisukohast välja minnes ei ole aga Eestis üliõpilaste organisatsioone, mis rahuldada suudaks: ühes ei ole valdavaid vaimlisi huvisid, teises katsutakse mõjuda ainult teatud seisukoha võtmiseks; tarvilikku vaimlist materjali pakkudes nõutavat elevust luua, ühtlasi aga ka vaba enesemääramist jätta ei jõua senni ükski organisatsioon. See oleks aga õige tähtis. Organisatsiooni pääülesanne ei ole ju mitte aineline abiandmine, mitte nooruse lõbude kättesaadavamaks tegemine, mitte rahvaharidus või muud selle sarnast, — ei, seltsimeeste kasvatamine on tähtis, mida mitmesugusem, seda parem. Paljude seltsimeeste juures tuleb alles luua vaimlisi huvisid, teiste juures neid ergutada, tarvilik on liitumine, välja minnes vaimlistest huvidest, olgu siis seisukohad ühised ehk käigu nad teine teisele risti vastu, — viimane oleks vast soovitamagi (muidugi mõista ei räägi ma mitmel pool ettetulevist „naljamehist“, kes end kohustud tunnevad olevat vastu rääkida igale asjale).

Pääasi on sellepärast organisatsioonist kompakti massi loomine, mis koos seisaks vaimliste huvidega vastastikku teine teisele lähedal seisvist isikuist; jõuab organisatsioon ses suhtes midagi ära teha, siis on see rahvuskultuuriliselt palju tähtsam, kui kümnel laulupeol korraldajaks olemine.

Esimeses mõttes — kompakti massi loomises — on meie korporatsioonid palju ära teinud oma valju distsipliini, sääljures aga ka seltsimehelikkuse, venduse läbi on nad tagajärgedeni jõud-

nud, kui vast ükski üliõpilaste selts Eestis.*) Kahju ainult, et see kompakti mass vaimliselt nii ühtlane on, päälegi näivad suuremal osal korporatsioonide liikmist vaimlised huvid soovitud sihis tarvilikul määral puuduvat. Mul ei tule meelegi hakata tõendama, nagu puuduks nad kõigil korporantidel, sugugi mitte, tähendan aga, et sääal vaimline osa on siiski alles liig väike, et ta end maksma suudaks panna ja muuta korporatsiooni üleüldist fusionoomiat. Suurem osa käib aga rahulikult omi ettesõtkutud radu ja laulab ühes Branderiga :

Dankt Gott mit jedem Morgen,
Dass ihr nicht braucht für's Röm'sche Reich zu sorgen.
(Faust — Auerbachi keldri stseen.)

Vaimliste huvide väljendajaks on teatud viisil peetud kõned ; kui vähe aga korporatsioonides kõnede pääle rõhku pannakse, näitab see, et vastavad teated sääaltpoolt peaaegu täielikult puuduvad, sest „et kõnede kohta statistikat ei peeta“ (!).

Meie nooremad korporatsioonid lubavad rahvuskultuurilises sihis rohkem ära teha, kui nende vanemad vennad ; kui palju see neil korda läheb, näitab tulevik.

Vaimliste huvide asemel valitsevad aga materiaalhuvud, mille pääle suurt rõhku pannakse. Näitusena võiks tuua nepotismi, mille tõttu sinna kokku voolab rohkemal viisil element, kes juba kõrgema kooli sisseastumisel otsekohe rahuliku koha poole tüürib, vähe tähelepanekut pöördes oma enese jõu ja selle arendamise pääle, selle vastu aga suurelt lootes rikaste ja mõjuvate vilistlase pääle. Sellest oleneb, et vaevalt loota võib korporantide enamuse seltskonnatööst osavõtmise pääle, oleneb ka, et küsimus retooriline on, miks korporatsioonid senni oma 155-päälise vilistlaste hulga pääle vaatamata õige vähe seltskonna tegelasi on andnud. — Ei tule neis põhjalikka reforme, mis korporatsiooni suudaks vaimliselt elustada, siis võib küll vaevalt oodata valgust, mis *ex occidente* paistma hakkaks nende töö viljana. Ainult vastastikkune lähine olek, vendus ei jõua vaimlisel alal palju ära teha.

Et aga korporatsioonid oma kasvatusel läbi siiski palju ära on teinud, kuigi just mitte vaimlisel alal, ei tohiks ka need salata, kel terminid korporant ja akademist üks ja seesama on. — Teatud jõudude karastuse tähtsust võiks anda korporatsiooni utreeritud nooruslõbude maitsemisele ; kord vagunis selle üle vesteldes Riia polittehnikumi lõpetanuga, kes Saksa korporatsioonidele lähedal seisnud, tähendas viimane, et korps'id hästi jõudusid sorteerida : ainult

*) Teatud ühtluse tõttu on ka meie korporatsioonide ligem ühinemine täitsa loomulik.

tugevad karakterid jäävad püsima ja saavad karastatudki, kuna nõrgemad korporatsiooni elu ära sööb. See tees tohiks maksa ka meie korporatsioonide, kui Saksa variantide, kohta; olgugi, et vastavalt muudetud kujul.

Seltskondlikult tähtis on ka korporatsioonide tegevus Eesti haritlaste nominaalse arvu suurendamisel kadakate tagasivõitmise läbi; nende kindlama korraldumise läbi on ka kergem välispidiselt eestlasi kasvata ja vilistlastena Eesti rahvale alal hoida (tuletan meele P. Mäggi artikli Ü. L. nr. 6 m. a., olgugi, et tema arvudel isegi ilustratsioonina mingi tähtsust ei ole).

Seltskonnatööle kasvatamise nõuet täidavad rohkem meie üliõpilaste seltsid, neis valitsevad huvid on palju meeldivamad, kuid ka siin ei või rahule jääda.

Korporatsioonil on võimalus kerge vaevaga luua kompakti massi ja ei ole just silmapaistvad vaimlised huvid, — seltsides on lugu vastuksa. Arvan, ei ole juhuslik nähtus, et korporatsiooni poolt üles võeti spordi küsimus — hoolitsemine *corpus'e* eest, kuna seltsides kavatsusi tehakse tulevase töö kohta suvisemestritel, rahvaülikoolides ja mujal — hoolitsemine *mens'i* eest; muidugi on need extreemimad näitused meie korps'ide ja seltside kohta *in abstracto*.

Tõendama hakata, et meie praegused seltsid ülesannetele nõutud sihis vastavad, ei julge ma, sest nii võrdlemisi vähe on ära tehtud seltskonnatöökasvatamise sihis, just seltsidest on võrdlemisi rohkem mehi kodumaale kaduma läinud, kui korporatsioonidest, ka seltsides ei ole mitte kõik elavate vaimliste huvidega, just seltsides valitseb mitte millegagi vabandatav ükskõiksus oma seltsi elu vastu ja siis veel korraldamatus — meie seltside keskaritmeetiline number ei ole mitte just väga hiilgav.

Kergem on küll igatahes tuua seltsi sisemist kasvatust ja distsipliini, kui korporatsiooni elavat vaimlist tegevust, sest välist inimest on ikkagi kergem kasvata, kui sisemist. — Distsipliin on aga tingimata tarvilik, sest tulevane seltskonnatöö tegija peab mõistma juhtida, peab mõistma aga ka sõna kuulda, ainult oma vabaduse maksma panek ei ole mingi vabadus. Arvata on, et korra loomise juures nii mõneski seltsis saab olema raskusi, kuid peaks üle saama kõigist sellest asja tähtsust silmas pidades.

Senised üliõpilased-seltskonnategelased on peaaegu ainult seltsidest tulnud, kui palju võidaks aga selts töö huvi ja intensiivsuse poolest, kui väline töö muutuks seltsitöök. Kui igaüks oma seltsi vastu rohkem huvi tunneks, siis suudaks ka selts pakuda oma liikmele palju rohkem ja seega lähemale jõuda oma sihtidele. Seltsides on traditsiooniliseks saanud vaimline tegevus,

selle tõusu läbi saaks kaasa kistud seltskondlikkude, esteetiliste ja muude huvide äratuse läbi hulk magavat jõudu, mida, nagu tähendatud, ka seltsides kaunistigi leida. Muidugi tuleb ka poliitiliste küsimustega rohkem tegemist teha, neid teoreetiliselt käsitledes, tegelikust poliitikast peaks üliõpilane hoiduma samuti, kui tegelikust seltskonnatööstki. Töö tehnika loomise mõttes on igapidi parem töö o m a s seltsis, sest säälnu nivoo on ikkagi vastavam, kui kus tahte mujal kodumaa seltsis; kõnede ja mõtete arvustamine on kergem kanda samal põhjusel, olgugi et V. Reiman väitab seda laiema ruumi, suurema hulga kuulajate kasuks.

Pääasjalikult peab üliõpilane ikkagi oma enese vaimlise arenemise eest hoolt kandma, et temast ei tuleks mitte diplomeeritud käsitöeline, nagu kord REÜS:i kõneõhtul tähendati, vaid haritud inimene. Selts aitaks omalt poolt vaimu teritada, mille eest küll tasuna nõutav on osavõtmine üliõpilaskonna tööst; kunagi ei ole see nii väsitav ja lõhkuv, kui seltskonnatöö. Kellel aga siiski pääle teadushuvide ja seltsitöö lusti ja jõudu üle jääb seltskonnatöök — õnn kaasa. Tööst ja talitusest omas seltsis ei võiks küll kunagi puudus tulla: kindla korra loomise järele on nii palju kultuurilisi ja poliitilisi kavatsusi läbi harutada, materjali koguda loova töö jaoks, maitset arendada, sporti ja laulu edendada, kas või ajawiite eest hoolt kanda. Kõigis selles ja veel mujalgi peaks selts kaasa aitama, et ta'st tuleks seniste harilikkude kõikva ja sisuvaese tahtejõuga meeste asemel selge silmadega inimesed, kes mõistaks seltskonnas elada ja suudaks tööpoolest seltskonnatöös ka midagi ära teha. Siis võiks ka rääkida kindlamal kujul Eesti intelligentsist, praegu on ikka veel tegemist Eesti intelligentidega, kes väiklusest ei ole kuigi kaugele jõudnud.

Suur töö on seltsidel käsil, veel rohkem tuleks neil ära teha; töö on ees ka korporatsioonidel, kui nad seda teha tahavad. Vastastikku võiksid nad teine teiselt mõndagi õppida, põhjuskirja järele on neil rahvuskultuuriliste sihtide poolest nii mõndagi ühist, olgugi et viimaste läbiviimise juures on kuristik tekkinud seltside ja korporatsioonide vahel — viimaste kahjuks.

Kui jõuaksime kord nii kaugele, et seltsid omaksid traditsioonina kindla kasvatus, distsipliini ja liituvuse, korporatsioonid — elava vaimlise tegevuse, siis jõuaks mõlemad lähemale sihile, mis ühine peaks olema: seltskonnatöök kasvatus. Tegelikust seltskonnatööst hoidumise läbi võidaks Eesti üliõpilane jõudu ja energiat oma ja oma organisatsiooni jaoks; seltskond võidaks selle läbi tulevikus enamil juhtumisel. Jõuab seda Eesti üliõpilaskond, siis võib ta tulevasele Eesti intelligentsile silma vaadata julgesti ja punastamata, selges teadvuses oma kohuse täitmise üle s e s sihis.

Siis võib ka loota, et tulevad laiemate ja kindlamate vaadetege mehed, kes kõlbavad seltskonna juhtivale tööle, tulevad intelligentide rühmad, millel organisatsioonitöö tagajärjena on kindlad sihid ja nõudmised, siis ei oleks meil mitte ainult „sadatuhat põlvest ühtekasvanud peenikest inimese jalga, mis nobedalt jooksid.“

J. Naaris.

Meie kultuuri nõuded ja vilistlaskogud.

Oma kultuuri poolesaja aastalise edenemise pääle võime õigusega uhked olla. Vähe on maid, vist Jaapan ainult, kus sama ajaga nii palju oleks suudetud ära teha. Ajalehti, kirjandust, haritud isikuid, eriteadlasi, jõukaks saanud kihtisid ja kõiki muid kultuuri elu ilmuvusi on rahuloldavalt juure tulnud. Edenemise tempo on ootamatult kiire olnud ja röömu temast osavõtjatele teinud. Kas saab see ka edaspidi nii olema? Kas jõuame tempod kinni pidada, või langeme harilikku pikaldasse sammumisse ja säält vahest ehk veel allagi? Ei või salata, et sarnased mõtted tahtmata üles tulevad kõigi vasturääkimiste pääle vaatamata. On koguni harilik nähtus, et aktiivsest liikumisest eemalseisjad haritud rahva liikmed skeptiliselt tuleviku lootusi hindavad. Olen omal ajal vana Hermannigi suust kõige mustemat pessimismi rahva kaugema tuleviku kohta kuulnud, sel ajajärgul, kui ta juba eemale tõrjutud oli oma järeltulijate poolt.

Kahtlemata on meil tegemist põhjendatud arvamisega, mis muidu nii laiaili lagunened poleks. Selle arvamise õigeks ja ümberlukkamatuks aluseks on meie rahva väikene arv. Temast ei saa mööda ja teda ei saa parandada. Ta on suur ja tõsine hädaoht, mis kõigi ettevõtete kannul käib. Kes temaga ei rehkenda, teeb omad arved valesti. On püütud näidata, et rahva arv siiski mööduandev ei ole. Muistne Kreekamaa oma kultuuriga on julgustajaks olnud. Kui neil võimalik oli kultuurirahvas olla ja koguni kõigi ees sammuda, miks siis mitte ka meil oma koguni suurema arvuga vähemalt teistega reas sammuda võimalik poleks? Kuid peab tunnistama, et nähtava sarnasuse pääle vaatamata, tingimised on siiski sootu teised. Meieaegne kultuur ei ole see, mis tol ajal oli. Tuhatkordseks on teadmiste kogu läinud, võimatuks on saanud üksikul kõiki teadmisi esitada, isegi kõigi teaduse meetodide üle valitseda. Tugev arv töötajaid, esimese klassi vaimuannetega ehitud, peab platsis olema, et teadusi ja kunste edasi viia, palju kordi suurem arv tarvitajaid ja toetajaid peab nende selja taga olema.

Oletame, et meil juba on ehk tuleb tarvilik arv eelkäijaid, uute teede raiujaid, kunstnikka ja teadlasi. Meie tööarmastus ja püsivus läinud ajajärkudel annab igatahes lootust, ja kui meie geeniusi ei produtseeri, teadust armastajaid ja edasi püüdvaid isikuid saab igatahes leiduma ja ka annete puudust ei ole senni märgata olnud, vähemalt, mis teadustesse puutub. Kuida seisab aga lugu nende seljatagusega? Kus on tarvilik arv tarvitajaid ja toetajaid, nis esimesest sadandeid kordi üle peab olema? Vaimliste huvide loomulik mitmekesisus inimkonnas loob ise igasugu rühmi kõigi võimalikkude vaimliste ettevõtete jaoks. Igas seltskonna kihis leidub nii muusika kui kirjanduse, kui ka kõige kuivema (hariliku arvamise järel) matemaatika haru austajaid ja jüngrid. On neid tarviline arv olemas, edeneb ka neist esitatud vool. Mitme miljoniliste suurrühvaste juures on nähtavasti alati sellekohane rühm olemas. Vähemalt leidub iga raamat, mis elementaarseid nõudeid huvi ja asjatundmise poolest täidab, minekut, ta lööb läbi. Pime juhus, mis ärksale nooremehele lugemise ajajärgus numismaatilise raamatu kätte annab, võib temast eluajaks selle haru poolehoidja teha. Harilik nähtus, et mida enam nooreseas loetud, seda mitmekesisematele huvidele tunneb täiskasvanuks saanud isik kaasa. Ja pime juhus, sadadel kordil korratud, loob numismaatikale sõprusringi ja teeb tema olemise ja edenemise võimalikuks. Selleks peab aga juhusele lai mänguväli antama. Tuhandete hulgas peab tal valik võimalik olema. Tuhanded võivad mererannas seistes laenete möllu vaadelda ja imetleda, mõnel üksikul ainult tuleb himu laenete liikumise seadust tundma õppida. Kui aga valik väike nagu meil, mis siis teha?

Juhusest ei aita siis ja peab plaanikindlat korraldust tarvitama, et kirjandus läheks.

Nii seisab meie ees praegusel pilgul edasisaamise küsimus. Aineid, mis kõiki inimesi võivad huvitada ja mis selle tõttu algteadlikud, „populaarsed“ on, on küllalt juba ära tarvitatud. Paremust võib siin ainult kirjastuse tehnikast oodata — paremat keelt, kujukat mõtteviisi ja piltselgituse abi. Aga juba viimane — piltide mahutamise — on raske isegi kõige rahvalikumates raamatuteski ikka sama universaalse põhjuse, väheloetavuse, tõttu. Muidugi tõuseks lugemine siin iseenesest, kui kirjandus parem oleks. Piltidega ilustatud raamat läheks võrdlemata paremini kui muu, soravalt ja asjatundlikult kirjutatud samuti. Aga kes on see eriteadlane, kes suudaks suuremat tööd tasuta teha, ja kus leida kirjastaja, kui raamatu minek alles kahtlane.

Veel halvem on lugu kirjandusega, mis populaarsest kõrgemal tahab seista, ehk mis oma koguse tõttu on kõrgehinnaline.

Kes trükitab ära Flammarioni „Astronoomia“ või Graetzi „Elektri ja tema tarvitamise,“ kuigi neid raamatuid võõrasrahva noorsugu januga loeb? Millal jõuame omale piltidega loodusteadusliku ajakirja luua, mis *La Nature* ehk mõne samasisulise Saksa keelse kirja aset suudaks täita. Meie ei suuda oma nooresoole mõjuvat tõuget teaduslike huvid poole anda, kui abinõud seks puuduvad. Põhjus — ikka väike lugijate arv, rahva väikesest arvust tingitud. Ja kui kõige parem aeg armastust õhutada kirjanduse vastu (mis ikka nooruseaeg on) mööda on lastud, läheb nii mõnigi isik kaduma, kellest kirjanduse toetaja oleks saanud. Ta läheb üle võõraskeelse kirjanduse lugemisele, kus välik rikkam ja kulu vähem, ehk ta ei omandagi lugemise tungi ja vähendab loomuliku lugemise protsendi arvu.

Meie astume uude edenemise faasi. Meil on rohkearvuline intelligents olema. Meie tahame endale soetada kirjandust, mis rahuldaks intelligenti nõudeid. Ilukirjandus on sellega alganud. Sääl nagu liiguks asi. Muil harudel on alles täieline seisak. Ikka sama „populaarne“ kirjandus, mida juba keskkooli õpilasedki ei loe. Selles faasis edasi jõuda on juba võrdlematult raskem kui esimeses, rahvalugustamise faasis. Siin peame juba edenenud nõudeid täitma. Üksikute huvid arv suureneb, huvi rühmade koosseisu arv väheneb. Üksiku kirjandusharu lugijate arv sulab vahest mõnekümne pääle kokku, kui huvid differentseerumise protsent samaks jääb kui väljaspool. Hakkame korra lugema, kui palju on meil keskhariduse saanud lugijale vastavaid raamatuid. Ehk veel parem, kui palju ilmub neid aasta jooksul juure? Selgub, et neid pea sugugi ei ole ja pea sugugi juure ei tule. Õieti ei olegi siin edu märgata ja ometi kasvab meie keskhariduse saanud isikute arv imekiirelt. Saagu aga ta kas või kümnekordseks, ikkagi on neid liialt vähe seks, et kõigi inimliste huvid käsitamiseks küllalt tugevaid rühmi sünnitada. Oleme väike rahvas ja ei saa sellest üle.

Jääks kõik palja juhuse hooleks, ei saaks meie ialgi vist kirjanduse süvenemist ja laienemist näha ja meie raamatukauplused jääksid ikka pisitillukesteks karbikesteks, kus ühel riivil terve loodusteadus, teisel matemaatika jne. ära mahuks, nii et hale vaadata seda kehvast.

Eks ole siis põhjendatud meie skeptikute mõtted ja põhi all isegi pessimismil! Edasi saime siis, kui oli tarvis edasi viia paljuid, aga vähe maad, ja kinni jääme nüüd, kus väheseid on vaja kaugele viia.

Kaks teed on mõeldavad, et mööda saada hädaohust. Ehk tõuseb terve rahva hariduse nivoo, mis aga praegusel ajal läbi-

viidav ei näi olevat, ehk peame kirjanduse energilise toetamise pääle üle minema. Viimane tee on meie võimuses ja lahti. Senni on aga ainult rahaasutusi suuremal määdul kultuuri teenistusse pandud. Sellest on vähe. Juhin siin kohal tähelepanekut veel ühe kaunis suurearvulise kogu pääle, kust abi võime loota ja peame saama. Meie vilistlaskogusid pole senni veel sel sihil liikuma pandud. Õieti pole neil ühtegi üleüldist ülesannet täita pääle liikmemaksu maksmise. Mõned üksikud sõpruskonnad ajavad kokku jäädes üleüldiseid asju, suurem hulk läheb kõigile ilmakaartele laiali.

Üliõpilastena olles on igalühel midagi täita; neile käiakse pääle, nad teevadki tööd ja harjuvad temas. Ja kõik selleks, et kui teatav osavus ja lihvimine omandatud — jäljetumalt ära kaduda massidesse, kaasa viies nende pääle kulutatud vaeva ja ainelise abi. Suur jõuraiskamine, aadri laskmine, on nende kaduma minek järelejäänutele.

Võib olla tahavadki kaugele paisatud haritlased ka midagi kaasa teha, aga programmi ei ole. Üksikud jõupingutused aga ei vii sihile. Tahaks ühe ettepanekuga esineda, mis vilistlaskogude tegevusalaks võiks olla. Nimelt, kirjanduse toetamine. Plaani-kindel, korraldatud ja kõikide poolt kaasa tehtud toetamine.

Suurem hulk vilistlastest on majanduslikult rahuloldaval järjel. Kui haritlased kunagi, ostavad nemad vist ka kirjandust. Mis oleks, kui meie vilistlaskogud pääle liikmemaksu veel iga aasta teatava summa eest paremat kirjandust muretseksid? See ei ole ohver, sest välja antud raha tuleb kirjanduse näol tagasi. See on ka igale ühele kätte saadav kaasa tõmbamise viis, mis lähedal ja kaugel asuv isik ühelviisil võib ära teha. Ma kujutan omale asja nii ette, et vilistlaste juhtivad kogud välja saadavad soovivate paremate raamatute nimekirjad, mis nemad oma hääksarvamise järel on kokkuseadnud ja ette panevad neid omandada. Kui see tegevuskavasse on üles võetud, leiduks vaevalt küll isikuid, kes keelduksid kaasa aitamast. Meil on juba mitu sada vilistlast. Kui iga üks neist aastaks kümme ehk ka kakskümmend rubla (mis lõpmatult väike summa on) järjekindlalt Eesti raamatute ostmiseks välja annaks, saaks juba mitmed tuhandet toetusrublad kokku.

Aasta lõpul võiks iga kogu pääle harilikkude aruande arvude veel ka selle üles võtta, mil määdul tema liikmed kirjanduse toetamisest on osa võtnud. See annaks ettevõttele programmilise ilme.

Vilistlaste laiali pillatud kogude äratarvitamine kultuurilistel otstarvetel on küsimus, mille kallale peaks asuma.

PEÜS:i vilistlaskogu on omal koosolekul juba otsuseks teinud oma liigete seas nimetatud kirjanduse toetusviisi hääks tööd teha. Kui midagi sarnast ka mujal võiks läbi viia, võiks juba tuntavid tagajärgi olla.

K. Luts.

Mõnest loogikaveast meie üliõpilaskonna ettevõtetes.

Mitme meie üliõpilaskonnade ühise ettevõtte põhjuskirjas leiame järgmise määruse :

„Asemikkudekogusse valitakse iga 50 liikme päält üks saadik, ka viimase puuduliku viiekümne päält, milles aga siiski vähemalt 25 liiget peab olema, — üleüldse aga igast osavõtjast organisatsioonist vähemalt üks.“

See määrus leidub meie üliõpilaskonna häälkandja ja teiste uute üliõpilaskonnade ühiste ettevõtte projektides („Eesti Üliõpilaste Organisatsioonide Teadusliku Töö Edendamise Kapitali Põhjukirja Eelnõu“ — Ül. Leht, 1915. a., nr. 5, lhk. 116 ja „T. Nälggi Kapitali juure asutatava Üliõpilaste Organisatsioonide Vahelise Ekspertiistoimkonna Eelnõu“ — Ül. Leht, 1915. a., nr. 5, lhk. 119).

See ebaloogilik määrus peaks küll kõigist nimetud põhjuskirjadest kaduma, kui erapooletult ja asjalikult küsimust läbi kaaluda ; astuvad ometi ühise asja kallale tööle organisatsioonid, kes igaüks iseeneses teatud üksust tähendavad, teatud idee kandjad on, mida nad teostada püüavad. Täiesti loomulik oleks siis ka, kui teatav arv üksusi ühes koos midagi ette võtab, et nad ühel mõõdul omi õvarvamisi ettevõtte läbiviimise juuresavaldada ja teostada võiksid, s. t. asemikkude kogus kõigil ühepalju asemikka ja häält peaks olema.

Et see asjaolu täiesti arusaadav ja iseenesest mõistetav on, osutab seegi, et üliõpilaste häälkandja korraldaval koosolekul igal organisatsioonil *eo ipso* üks hääl oli, liigete arvu pääle vaatamata, ja et kellelegi meele ei tulnud teist hääletamise moodust otsida ja tarvitada. Imelik on sellepärast iseäranis, et samal koosolekul, kus igal organisatsioonil *eo ipso* üks hääl oli, see ebaloogilik määrus läbi viidi ja maksma pandi.

Vastolu paistab ka sellest välja, et teine pool määrusest organisatsioonide üksust toonitab ja selle pääl baseerib, kuna esimene

pool selles samas määruſes liigete arvu pääl baseerib ja organisatsjoone ühtlasteks üksusteks ei tunnista.

Ma ei usu, et keegi peaks kahtlema üliõpilasorganisatsjoone üksusteks tunnistamast, näen seda tunnistust igatahes ka määruſe teises pooles.

Võikski siis selle määruſe esimese poole põhjendamiseks ette tuua, ja ongi ette toodud, et üksus, idee, mis suurema hulga üksikute isikute poolt edustatakse, rohkem kaalub ja sellepärast ka rohkem arvesse peaks võetama, kui üksus, idee, mille edustajateks vähem arv isikuid on.

Hää! Aga naljakas paistab minule siis asjaolu, et üliõpilaste häälekandja toimetuses iga rühma — mis ometi ka teatud üksus on, teatud ideed edustada püüab — et iga rühma poolt üks esitaja peab olema, organisatsjoonide arvu pääle vaatamata, kes ühe ehk teise rühma edustajad on. Siin arvu pääle ei vaadata, iga rühm, üksus, idee peab ühevõrra esitud olema, sest iga idee peetakse ühevõrra tähtsaks, tema poolehoidjate arvu pääle vaatamata, teises määruſes aga öeldakse vastuoksa — tähtis on arv, mis teatud idee kandjate hulka määrab, idee tähtsus ripub arvust, tema sisu tuleb alles teisel kohal arvesse võtta. Siin paistab jälle vastolu välja, siiski on mõlema määruſe tegijad ühed ja samad isikud.

Oleme selles kindlad, et iga organisatsjoon üksust tähendab, siis peame teda ka kui üksust ennast ilmutada lubama ja ühesugused õigused temale andma teiste üksustega võrreldes, — sest üks on üks, aga mitte kaks ja kolm.

Käsitagem nüüd seda määruſt natuke laiemalt ja vaatkem, mis tema tagajärg võib olla:

Oletagem, et kaks organisatsjooni on olemas, kes selle määruſe alusel vahetõrda astuvad ehk midagi ühist ettevõtavad. Esimeses, nimetame teda A, on 75 liiget ja teises 74, keda B'ga äratähendame. A'l on eelnimetatud määruſe põhjal kaks esitajat kokku kahe häälega ja B'l üks esitaja ühe häälega.

Oletagem edasi, et iga üksik isik kummaski organisatsjoonis iga teisega üheväärtusline on, siis kujuneb asi nii: 74 liiget B's saadavad asemikkudekogusse ühe esitaja, 74 liiget A's saadavad asemikkudekogusse ühe esitaja ja 1 liige A's saadab ka ühe esitaja. Järelikult kaalub see üks isik A's niisama palju, kui 74 A's ehk 74 B's, mis aga mitte võimalik ei ole, sest et meie oletuse järele kõik üheväärtuslised isikud pidid olema. Oletagem nüüd edasi, et nende kahe organisatsjooniga veel kolmas, C, ühineb, milles ainult 5 liiget on ja millel meie määruſe järele („üleüldse aga igast osavõtjast organisatsjoonist vähemalt üks“) ka õigus on üht asemikku asemikkude kogusse saata. B — 74 liikmel on üks

esitaja, C — 5 liikmel on ka üks esitaja, — tähendab, 74 liiget B's kaaluvad niisama palju, kui 5 liiget C's, mis jälle mitte võimalik ei ole, sest kõik pidid ju üheväärtuslised isikud olema.

Nendest näitustest näeme, et sel üliõpilaskonnas maksval määrusel põhja all ei ole, kui meie iga üksikut organiseeritud üliõpilast teisega üheväärtuslikeks tunnistame.

Oletagem siis nüüd, et üksikuid isikuid mitte üheväärtuslisteks pidada ei või. Niisugusel juhtumisel võib asi nii kujuneda: A's on läbistikku liikmed enam väärtuslised kui B's, ehk C's, tähendab, peab ka A rohkem esitatud olema, kui B ja C. A saadab sellepärast kaks esitajat, B ja C kumbki ühe. Ka määruse järele tuleb nii välja: A saadab kaks, B ja C kumbki ühe esitaja. No jah, mis meie siis veel vaidleme, kõik on ju kõigeparemas korras — määrus kõlbab! Ei — määrus ei kõlba, sest kui meie oletame, et A's üksikud liikmed läbistikku rohkem kaaluvad, kui B's ja C's siis peame selle sama oletuse põhjal, et kõik isikud mitte üheväärtuslised ei ole, ka võimaluse läbikaaluma kui see ümberpöörduvalt peaks olema, näituseks, B's läbistikku üksikud liikmed enam kaaluvad, kui teistes. Niisugusel juhtumisel peaks B'l rohkem esitajaid asemikkudekogus olema, kui kummalgi teisel, mis meie määrusele risti vastu käib, sest tema järele ei tohi B'l rohkem esitajaid asemikkudekogus olla kui A'l.

Nii siis näeme, et ka siis meie määrus mitte kohane ei ole, kui meie oletame, et üksikud isikud A's, B's, ja C's mitte üheväärtuslised ei ole. Ja, lõpeks, missugune autoriteet määrab selle või teise organisatsiooni liigete suurema või väiksema väärtuse?

Mis sellest järgneb?

Tuleb järeldada, et liigete arvu alusel ühes ehk teises organisatsioonis asemikkude arvu ühe ehk teise organisatsiooni jaoks kuidagi kindlaks teha ei saa, määrus mitte loogiliselt üles ehitatud ei ole ja teda tegelikult mitte ikka läbiviia ei saa.

Oleme nüüd selgusele jõudnud, et määrus ekslikule alusele on ülesehitatud, et meie, teda nii ehk teisiti käsitades, absurd tagajärgedele peame jõudma, siis oleks meie kohus teda kõrvale jätta ja tema asemel uut määrust teisel alusel tegema, mis õiglasem ja loogilisem on.

Kaua sääl otsida meie ei tarvitse, ta maksis juba üliõpilaste häälekananja korraldaval koosolekul, kus *eo ipso* igal organisatsioonil üks hääli oli, ja on oma kauaaegse praktikaga (meie üliõpilaskonnas ühiselt ettevõetud pidude jne. komisjonides) näidanud, et tema ainukene õige moodus üliõpilaskonnade läbikäimises ja ühiste asjade ettevõtmistes on.

Kuid, et mitte asja ühekülgselt vaadelda, katsugem ka teda igast küljest valgustada.

Määruse aluseks, et igal organisatsioonil ühe palju asemikka ühepalju häältega peab olema, peame organisatsioonide üksust võtma, milles meie ju keegi ei kahtle, et see tõesti nii on. Tunnistame aga organisatsiooni üksusteks, ühesuguselt õigustatuiks omi mõtteid, ideesid elustama, siis on sellega juba määrus tehtud. Organisatsioonid töötavad kõrvu ühesuguse õigusega — tähendab, peavad nad, koos töötades, ühe võrra esitatud olema, ühe palju asemikka asemikkudekogusse saata võima.

Oletagem aga nüüd, et organisatsioonid mitte ühesuguselt õigustatud ei ole omi mõtteid, ideesid läbi viima, ühel sellepärast rohkem asemikka asemikkudekogus peab olema, kui teisel. Siis peame küsima, kust leiame selle, kes ära määraks, missugune organisatsioon rohkem õigustatud on kui teine?

Et meie aga kedagi leida ei või, kes seda kindlaks teeb, peame sellest oletusest loobuma, et organisatsioonid ühe võrra õigustatud ei ole ja nendele ühesugused õigused andma omade ideede teostamisel. Ainult sel alusel võime mõnusalt teine teisega koos elada ja viljakalt töötada.

Loodan, et sellest üksikasjalisest valgustamisest kõigile selge on meie tulevase kaastöötamise õiglane ja loogiline alus.

Kustutagem maha see ebaloomuline määrus, mis senni meie ühiste ettevõtete põhjuskirjades valitseb ja seame tema asemele uue, õigem vana, ainuõige ja kaua juba maksva: Igal organisatsioonil on ühepalju asemikka asemikkudekogus, ühepalju hääli otsustegemiste juures.

Tartus, 10. I. 16.

Victor Neggo.

P. S. Veel teine asi paistab mulle ebaloogilik olevat:

Esimeses „Eesti Üliõpilaste ja Vilistlaste Üleüldises Nimekirjas“ leiame väga palju nimesid, mille kandjaid meie üliõpilasteks ei tunnista — ja siiski seisab päälkirjas: „üliõpilaste nimekiri“. Ka siin peaks järjekindlus maksma hakkama. Emb kumb, kas trükitagu päälkirjaks: „Eesti Öppiva Nooresoo ja Vilistlaste Nimekiri“ ehk jäetagu mitteüliõpilased nimekirjast välja.

V. N.

Loodus ja inimene.

Eesti Üliõpilaste Seltsi „Ühenduse“ toimetus. Noor-Eesti kirjastus. 1914. Tartus.

Meie loodusteaduse uuemas kirjanduses seisab „Ühenduse“ seltsi kogutöö „Loodus ja inimene“ kahtlemata esimeses reas oma sisu ja väärtuse poolest. Ta on kui jätk olevile populäärisele töödele, kuid sääl juures kaugelt suurema väärtusega kui senni ilmunud tooted. Töö kokkuseadjad on nähtavasti juhitud olnud mõttest, mitte ainult populäärist, vaid ka teadusliku väärtusega tööd välja anda. Ja see on neil korda läinud. Õnnestanud on ka teema valik. Haeckel kui tribuun, julgete uute mõtete massidesse pilduja, kui usuliste ja ka ühiskondlikkude iganenud eelarvamiste armuta piitsutaja on nii laialt tuntud, et vaevalt leiduks kedagi lugemise armastajat, kes teda lugenud või temast kuulnud poleks. Sääl juures võib aga vist vähestel teadmisi selle kohta olla, mis tema puhta teaduse ilmas ära on teinud. Seda puudust täita tahab käesolev töö. Sissejuhatuses temale on J. Jansi lühikene ülevaade Haeckeli elu ja tööde kohta. 20-leheküljelisel kirjeldusel, mis biograafilisi teateid peab andma, teaduslikkude tööde nimetusi ja sisu, nende väärtust, illumise viisi, tähtsust ja vastuvõtmist kirjeldama, siis veel Haeckeli ilmavaadet, monismi jne. selgitama — ei saa muidugi ühtegi neist vähegi põhjalikumalt teha. Saab ainult mõne üleüldisema mõtte anda ja umbkaudse tutvuse teha.

Esialgseks tutvustamiseks kirjaniku isikuga on aga ka sellest küll.

Edasi tulevad päätükid, mis raamatu tähtsam osa ongi. Jutulõng antakse autori enese kätte. Tema tähtsamist töist on üksikud päätükid tõlgitud. Kahtlemata on see kõige parem viis autoriga tuttavaks saada. Ja just selle poolest meeldibki minule raamat kõige enam. Nii nagu ta praegu on, võib teda lugeda ka loodusteaduse üliõpilane ja säält omale materjali leida. Neil osadel on jäädav teaduslik väärtus. Teadushimuline noormees ei tarvitse enam võoraskeelist tööd otsida, et selgitavat ülevaadet selle huvitava isiku kohta saada, — on omas keeles kohane asi olemas. See külg tõstabki raamatu kõrgemale tavalistest „rahva“ raamatutest, mis ainult dilettantidele määratud. Ja teda võibki lugeda ainult see, kes juba vähe loodusteadust (bioloogiat) tunneb. Loomaliikide nimetusi tuleb kui rahet kaela igal pool. Peab teadma, mis asjad õige on need nõgesloomad, ussid, limulised, okasnahalised, jatk-ja-

lalised, selgrootised jne., mis nimed alatasa korduvad. Seks peab ettevalmistust olema. Päriskalgajale lugejale ei ole siin midagi teha. Väljavõtted teaduslikuist töist ei ole kerged lugeda, iseäranis veel, kui meil kõrv kõigi ettetoodud nimetustega veel ära harjunud pole ja vägise tahtmine tuleb tagasi tõlkida sõnu sellesse keele, kus nende kõla kohe sisu ära ütleb. Sellega ei taha ma ütelda, et tõlked halvad on. Just hästi on nemad tehtud, aga ikkagi on kõik alles tulius ja nõuab harjumist.

Üksikutena katkenditena on tõlgitud: Põlvenemise õpetuse sisu ja tähtsus, Loodelugu ja tõulugu, Araabia korallid, Gasträa õpetus, Kogemus ja äratundmine.

Kahjuks ei ole ma bioloogias eriteadlane ja ei või ütelda, kui täielikult nende osadega Haeckel on esitatud ja kui iseloomulised nemad tema mõtete ja töö ainetele on. Nii palju näib aga, et siin ei puudu ei ontogeenia ei ka gasträa õpetused, mis autori suuremad teenused on. Puudub aga märkus selle kohta, kui palju gasträa õpetus praeguse aja teaduse vaadetele vastab ja säälmakse on.

„Araabia korallid“ on ilukirjanduslik töö teadusliku reisi puhul. Haeckelile omane kerge ja sorav kirjutusviis esineb siin hästi, niisama aga ka tema kerge vaimustuse liialdus: tõsise näoga jutustab autor, mis toredust ja värvide hiilgust ta vee alla kastes näinud, kuna vist kõigil teada kui tuhm ja vilets on, meie nägemine vees niisama ei taha kuidagi uskuda kõike tegevust, mis ühekordsel vee all olemisel on jõutud ära teha.

Igast tööst aga esineb hästi sõjakas, pääletungiv temperament ja isik, kes selle tõttu on suutnud omale nime ja ajajärgu luua.

Kriitiline seisukoht tööde kohta on ainult Jansi sissejuhatuses mõne sõnaga tehtud.

Selles sihis oleks tahtnud enam näha. Tuttav on Haeckeli kerge ülesaamine raskeist asjust. Lhk. 26 näitus selle kohta. „Kordagi ei ole juhtumist tähele pandud, et . . . üks ainsamgi aatom juba olevale massile oleks juure tulnud.“

Nii ei ole lugu massi püsivuse seadusega mitte. Mis tõendatud, on see, A+0,0001 grammi piirides aine hulga muutust tähele pole pandud. Aatomid võib säälmjuures aga sadu tuhandeid kaduda, mille kohta kaal tunnistust ei anna ja mis meile seega teadmatuks jääb.

Tõlked on hästi tehtud. Mõnes kohas aga tulevad raske konstruktsiooniga laused ette. Lhk. 33. „Uute elutingimiste kohasemaks saamise läbi ei võidud neid organisi enam tarvitada“ . . .

Jääb arusaamatuks, mis on kohanenud, kas elutingimised või organid? Säälsamas: „Iga organismi vaadeldes, näis meil kõige

esiteks see otsus ümberlukkamata olevat, et nii keeruline masin, nii väljaarenenud liikumise aparat, nagu seda üks elus olevus on, ainult otstarbekohaselt töötava jõu sünnitus võivat olla, kelle loomine inimese tegevusega masinate ehituse juures sarnane (analog), ehk küll palju täielisem olla.“

Lhk. 110. „Johannes Müller . . . võlgneb tänu oma arvurikaste ja suurte leiduste eest palju vähem väga hää vaatlemistalendile kui kombineerivale mõtterikkusele ja oma tööpoolest mõtleva tähelepaneku meetodi loomuliku filosoofiale.“

Lhk. 23. „Õpetus tõendab, et igasugu organismid . . . sellest algkujust vahetpidamata edasikestva muutumise loomulisel teel aegamööda välja arenenud on.

Üksikutest puudustest olgu nimetatud :

Lhk. 24. Orgaaniline ja anorgaaniline loodus nimetatakse loodusekehadeks (?)

Lhk. 31. Taimeliigid on mitmesugusel kidunemise (?) astmel. „Huulõielised“ peaks vist huulõislased olema.

Lhk. 33 üleval „huulõislaste õienuttid“ on vist trükiviga ja peab „õieniidid“ seisma.

Lhk. 37. Kas on „kinnovar“ Eesti keeles tarvitusel ?

Lhk. 64. „Post viib Ülemaa (?) kirju Indiasse“. Mis see „Ülemaa“ on ?

Lhk. 81. Peaks olema seletatud, mis on tsentrosoom. Ühes kohas kirjutatakse karikloode, mujal karikaloodes; alguses cenogenetiline, pärast igal pool tsenogenetiline.

Lhk. 91. Seletamata „mediaalpind“; lhk. 94 — „polaarne eranemine“, lhk. 101 — „morfoloog“, edasi — „metamorfoos“. Lhk. 87. „väiksemad, heledamad rakud“ ja „suuremad, tumedamad rakkused“ ei vasta omadussõna nimisõna kujule. Lhk. 89 üleval: võrdlev anatoomia „järjeldab“, — peaks küll vist seisma „järeldeb“.

Kui kirjatöö tahab suuremale lugijate kogule kättesaadav olla, peaks enam tehniliste sõnade seletusi kas või raamatu lõpus andma. Nüüd aga seletab eeskõnes J. Jans, mis „kristall“ on (ja väga õnnetumalt), viimastes töödes aga ei ole palju raskematele mõistetele seletusi ligi antud.

Kuid see on üleüldiselt väike asi. Raamat on siiski väga meeldiv, teadusliku väärtusega. Sooviksin temale hääd minekut. **K. Luts.**

Sirvilauad.

Eesti rahva tähtsamat. 1916. 20-es aastakäik. Eesti Üliõpilaste Seltsi kirjastus, Taaralinnas, 1915.

Kalendri iga on 20 aastat, nii et kõne all olev raamat teatavas mõttes on jubilaar. V. Ernitsi kirjutud esiartikkel ongi

pühendud ülevaatele selle kalendri eluea kohta ja kannab allpäälikirja: „päätükk Eesti vaimlise kultuuri ajaloo.“ Mis kõik küll Eestis ei pea kistama vaimse kultuuri ajalukku! Isegi kalendrisabad. Rahvuslik enesearmastus laseb kultuurajalooliseks tembelda piseimadki nähtused ja nii luuakse meil enam ajalugu kui kultuuri. See rahvuse enese ees poseerimine jääb aga viljatumaks. Teoretiseerimine, targutamine neis küsimusis on ikka kõige igavam olnud ja see on ka „Sirvilaudadelle“ kogu kahekümne aasta jooksul andnud mingi kuiva moraliseeriva ilme. Viimanegi väljaanne on selle tunnistuseks.

Rahvuse aade on „Sirvilaudadel“ olnud kõige tähtsam ja see on paratamata avaldunud ikka kas suures sõnakõlksete pundras või näkitsemises tillukeste kodumaa asjakeste kallal. Arvustatavgi raamat sisaldab palju sõnu rahvuse põhjusemõtteliseks vaatlemiseks ja, nagu ikka, on valesti mõistetud neid, kes iga oma liigutuse juures ei hüüa: rahvus, rahvus, kes rahvust, seesugusena, loevad puhasformaalseks, mitte sisuliseks momendiks ja sellepärast mitte tähtsaimaks kultuurväärtuste loomisel. Nii on täielik eksimus, nagu oleks meie käremeelsed olnud rahvuse vastased ja alles nüüd, sõja ajal, hakanud enam tähele panema rahvuslikku momenti kultuuri küsimustes (v. lhk. 82, 83). Meil on alles ilmumata päätükk meie kultuuri ajalugu, mis käsitaks ainet, kui võrd tagurlikku mõju edenemise pääle on avaldanud rahvuslikkuse esile upitamine. Ja vist ei ole tõest palju kaugel väide, et rahvusliku kultuuri raudvara on enam meie „rahvusvahelased“ loonud kui rahvuslased.

On ju sõda esile toonud, kõige teravamaks kujus just rahvusküsimuse ja nimelt ta poliitilise, ühiskondliku vormi, mida asjalikult ja hoogsasti H. Kruusi artikkel selgitab „Ajaloota rahvustest“, kuid mistarvis tõuteooriaga nüüd, kõige aktuaalsemal ajal, minna niisuguste ebamääraste kaugusteni, nagu V. Ernits omas artiklis, kes koguni Eesti Üliõpilaste Seltsi väljaannete vähesust sellega seletab, et eestlased põdevat düsgraafiat, mis oma puhku olenevat ebahügieenilistest oludest! Rahvuse ideoloogia puudust eestlastel seletatakse närvide väsimusega! Muidugi, kõik on ju lubatud vaadelda sest lähtekohast, isegi vahest inimese olemasolu, aga kahtlen, et selleks, et rahvast panna elama „vaimukalt, elavalt ja põlevalt“ (v. 86 lhk.) ning üleüldist kultuuri tõsta, tarvis oleks keha igapäevast massaashi ning külma veega vannitamist, mida Sirvilaudade toimetuse soovib 44. leheküljel.

Vahest ehk risti vastu V. Ernitsi arvamisele, liig palju on meil alles terveid, sitkeid närve! Kui suurel osal üliõpilastelgi on nad alles roostetanud, traditsioonliku flegma klambris, kui vähe vastuvõtlikud ja tundlikud väliselle äritusele, kui palju tarvis

veel neid erguta, mõtlemismasina väntu õlita, et nad käima hakkaksid! Ei, närvide väsimusest võib senni vähe juttu olla, kunni närvid alles vaikist und magavad.

Pääle V. Ernitsi ning H. Kruusi artiklite on tähtsamatust veel paar praktilisemat artiklit J. Torki ja R. Kleitsmanni sulest, mis laialisemale hulkadele huvitavad.

Tahtmata tuleb keelele küsimus: kellele on Sirvilaud määratud? Intelligentidele? Mistarvis siis säärane sõna seletus kui „vilistlane“? Mis tarvis siis J. Torki artikkel? Esimesele kümnetuhandele? Aga see on nii ebamäärane.

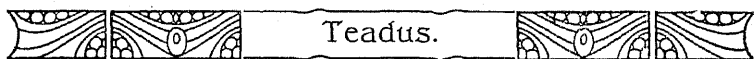
Minu arvates on Sirvilaudade seisukoht lugeja publikumi kohta täiesti ekslik. Emb kumb — olgu kalender kas laialisemale rahvakihtidelle, või ainult intelligentidele. Kesktee tekitab stiilituse ja ühtlusetuse ning võib pankrotti viia. Näeksin hää meelega, kui kõik Eesti üliõpilaste organisatsioonid seks ühineksid, et üht eeskujulikkude rahva kalendrit välja anda, mis sisaldaks eneses kõik tarvis minevad näpunäited igapäevase elu jaoks, milles oleks populäärsed ja kõigile arusaadavad kirjeldused, mitmekesisimilt aladelt, mille väärtus poleks ühepäevne ja mis oma odavuse ning paremuse tõttu leiaks teed kõigi inimeste laudadele.

Ja teiselt poolt, Eestis on vajaline ka mingi almanak-kalender, sisaldav eneses pääle lühikese kalendaariumi kõrgeväärtuslikka töökesi kunsti alalt, elegandilt väljaantud ja peenemitseliselt illustreeritud raamat, mis kogu aasta iga intelligenti lauda peaks ehtima oma kunstiväärilise sisuga. Ülesanne näit. Noor-Eestile.

Üks — käsiraamat, kõigile tarviline, teine — paremate ning peenemate mõtluste ärataja — väljavalituile.

Kas ei võetaks meil päevakorraale kalendri reform?

J. Semper.

Füüsika sõnastiku töö edenemine.

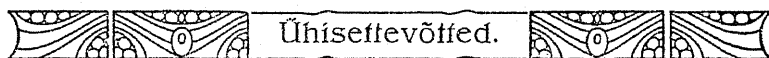
Komisjioon *) on juba mehaanika osa süstemaatilise läbivaatamise lõpetanud ja asub edasi teiste osade järjekindla läbitöötamise juure. Ilmub puudus mitmest tähtsast sõnast ja et suuremat materjali ja valikut täitsa uute sõnade, nagu „tseentrifugaal“ ja „tseentripetaal“ jõude jaoks leida, kavatses komisjioon puuduvate

*) V. „Ü. L.“ nr. 5, 1915, lhk. 129.

ja kahtlaste sõnade nimekava lehes avaldada, et laiemate ringkondade poolt vastuseid saada.

Päale sõnade kogumise teeb komisjioon veel tööd füüsika seaduste ja tähtsamate definitsioonide tõlkimisega. Kuna praegu kohase raamatu puudusel iga kooliõpetaja sunnitud on iga seadust ise tõlkima ja formuleerima, mis tülikas on ja igale ühele ei õnnesta, tahab komisjioon üldise tarvituse jaoks neid tõlkida ja siis trükkis avaldada. Sel kombel saaks meie keeleliselt ja sisuliselt sündsaid formuleerimisi, mis pädagoogiliselt väga tähtis, kuna teada on, et raske seaduse mõistmisele keeleline raskus täitsa üleliigseid ja koormavid tõkkeid sünnitab. Et komisjioonis kolm tegelikku kooliõpetajat kaasa töötab, — peab arvama, et asi häis käsib seisab. Mehaanika osa seadused ja definitsioonid ilmuvad peagi kusagil ajakirjas.

K. L.

Eesti Üliõpilaste Organisatsioonide Teadusliku Töö Edendamise Kapitali Põhjus kiri.

1.

Kapitali otstarve.

Kapitali otstarve on Eesti üliõpilaste keskel teaduslikku tööd edendada.

Märkus: Tarvilikul korral võidakse toetust anda neilegi teadusliku töö tegijatele, kes akadeemilise ringkonda ei kuulu, samuti ka muulastest teadlastele, kui nad Eestisse puutuvatel teaduse aladel töötavad.

2.

Kapitali tuluallikad.

- a) Üliõpilasorganisatsioonide ja vilistlaskogude poolt määratavad igaaastased kindlad toetussummad ;
- b) kingitused ja toetussummad üksikute üliõpilaste ja vilistlaste poolt ;
- c) üliõpilaskonna ühistest ettevõtetest (pidudest jne.) saadud tulud, mis kapitali toetuse otstarbeks on määratud ;
- d) eraisikute, seltside ja asutuste toetussummad, kingitused ja pärandused jne. ;

e) tagasimaksetavad summad, mis teadusliku töö toetamiseks laenudeks välja antud.

Märkus: Kõikide summade kohta võivad annetajad erimäärusi teha kapitali otstarbe piirides.

3.

Kapitali hoiukoht.

Kapital asub iseseisvana kapitalina „Bergmanni Abiraha“ juures. Juridiliselt kinnitab „B. A.“ valitsus üliõpilaste asemikkudekogu otsused.

Märkus I: Üliõpilaste asemikkudekogule jääb õigus tarbekorral ühendust „B. A.“ valitsusega lõpetada, kus juures kapitalil õigus on „B. A.“ valitsuselt tagasi saada kõik kapitalile kuuluvad summad ja kohustused kapitali vastu.

Märkus II: Kapital tasub kulud, mis „B. A.“ valitsusele kapitali asjus tekivad.

4.

Kapitali üle otsustamine.

Kapitali üle otsustavad nende üliõpilasorganisatsioonide ja vilistlaskogude asemikkudekogu, kes kapitali iga-aastase kindla maksuga toetavad, mille miinimumi määrab as-kogu omal aasta-koosolekul eraldi üliõpilas- ja vilistlaskogudele.

5.

Kapitali tegelik valitsemine.

Kapitali tegelik valitsemine on Kapitali Valitsuse käes, mis vähemalt viiest liikmest koos seisab ja mille asemikkudekogu valib.

6.

Asemikkudekogu koosseis.

a) Asemikkudekogu seisab koos osavõtivate üliõpilasorganisatsioonide ja vilistlaskogude saadikutest.

b) *) I. Asemikkudekogusse valitakse iga 50 liikme päält üks saadik, ka viimase puuduliku viiekümne päält, milles aga siiski vähemalt 25 liiget peab olema, — üleüldse aga igast osavõtjast organisatsioonist vähemalt üks.

II. Iga osavõtja üliõpilasorganisatsioon kui ka vilistlaskogu saab ühe esitaja asemikkudekogusse.

c) Vilistlaskogude asemikud valitakse samade põhjusede järele, kui üliõpilasorganisatsioonidegi asemikud.

Märkus: Soovitav oleks, et asemikkudekogu omi koosolekuid peaks ühel ajal „Ü. L.“ asemikkudekoguga.

*) P. b kahes redaktsioonis seisukoha võtmiseks.

Ü. L. toim.

7.

Asemikkudekogu koosolekud.

a) Asemikkudekogu koosoleku aeg peab vähemalt kaks kuud enne koosolekut ühes esialgse päevakorraga kõigile organisatsioonidele teatatud olema, kuna lõpulik päevakord vähemalt üks kuu enne koosolekut kätte peab saadetama.

b) Asemikkudekogu on otsusvõimeline, kui $\frac{2}{3}$ osavõtivist organisatsioonidest on edustatud.

Märkus: Otsused tehakse liht häälteenamusega.

c) Asemikkudekogu koosolekud kütsub kokku Kapitali Valitsus. Erakorraliselt peab Kapitali Valitsus koosoleku kokku kutsuma revisiooni komisiooni nõudmisel ehk ühe kolmandiku asemikkudekogu liigete soovil.

d) Asemikkudekogu peab vähemalt üks kord aasta jooksul koosolekut.

8.

Asemikkudekogu ülesanded.

- a) Kapitali Valitsuse ja hindamise toimkondade valimine;
- b) teemade ja võistlusteemade nimekirjade kokkuseadmine ja nende läbitöötamiseks tarvilikkude toetussummade määramine;
- c) auhindade ette määramine võistlustööde eest;
- d) auhindade määramine ja jaotamine;
- e) auhindade määramine vabalt ilmunud tööde eest
- f) summade määramine ehk laenude andmine muudeks teaduslisiks otstarveteks;
- g) kolmeliikmelise revisiooni komisiooni valimine;
- h) Kapitali Valitsuse aruannete läbivaatamine ja kinnitamine.

Märkus: Tegevuse kiirendamiseks võib asemikkudekogu oma ülesannetest nii palju Kapitali Valitsuse kätte usaldada, kui asemikkudekogu leiab tarviliku olevat.

9.

Kapitali Valitsuse ülesanded.

- a) Kapitali kasvatamine, toetussummade ja kingituste vastu võtmine;
- b) auhindade välja maksmine asemikkudekogu otsuste põhjal;
- c) teemade välja kuulutamine ja tööde vastu võtmine;
- d) asemikkudekogu poolt üle antud ülesannete täitmine;
- e) eelarve järele abiraha määramine iseäranis kiiret toetust nõudvil juhtumistel;
- f) raamatute pidamine;
- g) kõiksugused ettevalmistavad tööd, mis asemikkudekogu tegevust võiksid kergendada ja jooksvate asjade ajamine.

10.

Tööde hindamine.

a) Töid hindavad asemikkudekogu poolt määratud toimkonnad ehk üksikud asjatundjad teadusmehed, keda asemikkudekogu seks on palunud ;

b) tööde hindamise läbivaatamine, kinnitamine ja auhindade jaotamine on asemikkudekogu käes, kes üksikute hindamise toimkondade ehk üksikute hindajate arvamise põhjal toimetab.

M ä r k u s : Tarvilikul korral võib asemikkudekogu lasta ette võtta parallel hindamisi ja seks teisi toimkondi valida ehk teisi hindajaid eriteadlasi paluda.

11.

Teaduslike uurimistööde toetamine.

a) Võistlusteemade ülesandmisel auhindade ette määramine ;

b) toetussummade ette välja andmine üksikuile uurijaile eriteemade läbitöötamiseks ;

c) teadusliku uurimise sihtidega reiside toetamine ;

d) vabalt ilmunud tööde ja tõlgete eest auhindade määramine ;

e) auhinnaliste tööde kirjastamise toetamine ja iseseisev kirjastamine ;

f) kirjanduse ja muude abinõude muretsemise toetamine käsiloleva teadusliku töö puhul ;

g) tagasimaksetava laenu andmine pikema uurimistöö puhul (0/0 kokkuleppe järele).

M ä r k u s : Toetuse osaliseks võivad saada ka kõik need, kes teaduse alal töötavad.

12.

Hinnatavate tööde ala.

a) Eestisse puutuvad ained ;

b) üldteaduslikud ained ;

c) teaduse popularisatsioon.

13.

Hinnatavate tööde keel.

a) Uurimistööde algkeel on vaba ;

b) kui tööst ei ole ilmunud eestikeelist tõlget ehk referaati, siis võib asemikkudekogu seda nõuda auhinna saamise tingimisena.

14.

Teadete ja aruannete avaldamine.

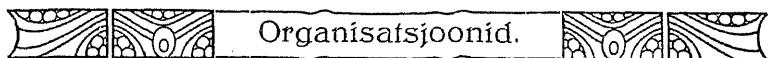
Kapitali Valitsuse aruanded, hindajate otsused ja asemikkudekogu teadaanded ilmuvad „Üliõpilaste Lehes,“ tarbekorral ka mujal.

Vahekord Eesti ja muude teadusliikude asutustega.

Kapital võib tarbekorral oma tegevussihtidest tingitud vahekordadesse astuda niihästi Eesti kui ka kõigi muude teadusliikude asutustega ja korraldustega.

Kapitali likvideerimine.

Kapitali likvideerimise korral läheb selle varandus mõne muu asutuse kätte samadeks otstarveteks, viimase asemikkudekogu koosoleku otsuse põhjal.

E. Ü. S. „Põhjala“ tegevus 1915. aastal.

E. Ü. S. „Põhjalal“ oli 1915. a. algul 67 üliõpilasliiget ja 40 vilistlast. 1914 a. jooksul tuli juure 24 üliõpilast. Vilistlaste nimekirja võeti aasta jooksul 7 isikut. Nõnda oli siis 1. jaan. 1916. a. seltsis 83 üliõpilast, neist meesüliõp. 56 ja naisül. 27. Vilistlasi 47; neist elavad kodumaal 13, Peetrilinnas 27 ja Venemaal 7. Teaduskondade järele jagunevad üliõpilased: 16 tehnikut, 12 juristi, 13 keeleteadl.; math. 10, loodust. 8, arstiteadl. 5, hambaarst. 5, majandust. 4, ajalool. 3, agron. 2 jne. Sõjaväljal viibib vilistlasi 3 ja üliõpil. 8. Pääkoosolekuid on peetud aasta jooksul 4, eestseisuse koosol. 21. Aasta jooksul on sissetulnud 1237 rbl. 54 k., väljaläinud 745 rbl. 47 k. Ülejääk 1916. a. pääle 492 rbl. 7 kop. Seltsi ruumides käinud on esimesel poolaast. 59 korral 496 inimest; teisel poolaast. 81 korral 646 in. Kõneõhtuid on peetud terve aasta jooksul 15, kus peeti 25 kõnet. (Kõnede täielikum loetlemine leidub „Ü. L.“ teisel kohal.) Väljaspool seltsi on kõneldud 5 liiget. Kevadisest „karskuselehnust“ ei saanud „Põhjala“ liikmed mitte osa võtta neist mitte olenevil põhjustel. Kummalgi poolaastal peeti kaks laiema eeskavaga kirjanduslikku õhtut. 26. märtsil mälestati Eesti rahva vabastamispäeva. 4. mail mälestati Dr. Veske 25-aastast surmapäeva. Teisel poolaastal oli üks kirjanduslik õhtu pühendatud J. V. Jannsenile, teine kirjanik O. Lutsule.

Pääle kirjandusliikude ja kõneõhtute on seltsis toime pandud üks muusikaline ja 2 perekonnaõhtut, millede eeskavas olid muusikalised ettekanded, ilulugemised, laul ja näitemäng. Ettekandjajaks olid ainult seltsi liikmed. Seltsi aastapäeva pühitseti 20. novembril.

Laenatud on aasta jooksul seltsi liikmeile 48 rbl.; 31. XII. 1915 oli laenu saada: pikaajalisi 1026 rbl. 50 kop., lühikeseajalisi 244 rbl.

Seltsi juures töötasid aasta jooksul: ekspertiiskomisjioon, tööbüroo, raamatukogu toimkond ja spordiosakond, mille tegevus aga teisel poolaastal soiku jäi, sest et ta tegevamad liikmed sõjaväkke astusid.

Väljaspool seltsi olid põhjalased PEÜS:ide vahelises Toimkonnas tegevad. 7. märtsil pani see toimkond Peetrilinna Eesti haigemaja toetamiseks kontserdi toime. Eesti haigemajas pidasid „Põhjala“ liikmed nädalas 2 päeva korda.

Raamatukogu pääle anti aasta jooksul 160 rbl. 1915. a. on juure ostetud 120 raamatut; kingitud 119 r. Üleüldse on kogus 629 köidet; neist eestikeelseid 349, Vene ja Saksa keeles — 246 ja Balti osakonnas 34 köidet. Pääle selle on veel kogus hulk Prantsuse, Inglise ja Soome keelseid raamatuid, mis veel üleüldisse nimekirja ülesvõtmata. Raamatukogu väärtus ulatab 1000 rublani. Loetud on ilukirjandust 69 prots. ja teaduslikka tooteid 31 prots. Eesti kirjanikkudest on loetud O. Lutsu (7 prots.), Petersoni (4 prots.), „Noor-Eesti“ albume (4 prots.), „Eesti kirjandust“ (4 prots.); Vildet, Tuglast ja Kitzberki — igatühte 3 prots. Seltsis käis 4 eestikeelist ajalehte ja 4 ajakirja. **T. G.**

E. Ü. S. „Ühendus“ 1915. a.

Aasta algul oli liikmeid 33, lõpul 36, liikmekstahtjaid 5 seega kokku 41. Aasta kestel võeti liikmeiks 9, lõpetasid 6. Sõjaväljal oli 6 liiget (5 med., 1 jur.). Tartus ei saanud viibida mitmesugusil põhjusil 4 liiget. 36 liikmest on 22 med., 4 rer. nat., 3 jur., 3 math., 1 phil., 1 agr., 1 hist., 1 chem. Sellega näeme arstiteadlaste arvu kasvamist võrreldes mineva aastaga. (Ül. Leht nr. 1, 1915.)

Vilistlasi on Seltsil 32. Neist viibivad tegevas väes 2 arstina, 1 vabatahtlikuna, 1 Saksamaal vangis.

Üleüldiseid koosolekuid oli 7. Eestseisuse omi — 22.

Kõnesid peeti Seltsis 18. Lugemislauaal käis 12 mitmesugust ajalehte ja kuukirja.

Raamatukogus oli 729 nr. Loeti ilukirjandust 41 prots., kirjandusajalugu ja kriitikat — 25 prots., filosoofiat, loogikat ja psühholoogiat — 20 prots., arsti- ja loodusteadust — 20 prots., kunst, teater — 17 prots., õigusteadust — 8 prots. jne.

Seltsielu mugavuse tõstmiseks korraldati theeõhtuid, läbirääkimiste ja lõbuga. Selts võttis aasta jooksul osa mitmesugusist

korjandusist, Muuseumi pidust, arstiteadlaste ringreisust liikmete kaudu jne.

1915. a. algas energilist tegevust arstiteadlaste fraktsioon, mis omale ise raamatukogu osakonna avas ja ajakirju tellis.

Seltsis asutati omavaheline laenukassa, mille loomine tarvilik oli.

Sõja pääle vaatamata oli Seltsi elus elavust. Töötati sisesises elus reformide kallal, milledest palju juba teostud. Raske aja tõttu ei saanud Selts välispidist tegevust laiemal alusel avaldada sel alal olevid mõtteid teosta.

Kroonika ja väiksed teated.

Sõjaväes.

M. Puru, phil., J. Lindemann, phil., Mühlmann, chem., Helsingi ülikoolist vabatahtlikult sõjaväeteenistusse astunud.

J. Kord (enne EÜS) Pavlovski sõjaväe lendurite kooli meteoroloogia jaoskonda astunud.

Toiger (väljamaal politehnikumis õppinud) Dejateli juures insener.

Th. Juhanson, agr., REÜS-ist tagavaraväelisenä tegevasse väkke kutsutud; viibib Tambovis tagavara pataljoonis.

Surnud.

Karl Martin Kirner, vet. arst, surnud 12. jaan. Peetrilinnas (Siberis ametis olnud.)

Ülikooli lõpetanud.

Tartu ülikooli matemaatika osakonna lõpetasid märtsikuul s. a. Aleksander Lossmann ja Eduard Kullassepp.

Helmi Reiman, ethn., Helsingi ülik. lõpetanud (asus ERM:is tegevusse).

Jaanuaril 1916 lõpetas Riia politehnikumi kaubanduse jaoskonna korp. Vironia liige Edward Jemm.

Kroonika E.Ü.S. »Põhjala« poolt »Üliõpilaste Lehele.«

1915 a. jooksul vilistlasteks saanud:

J. Aarmann, ing. mont. — O. Vuht, ing. mont. — K. Steinmann, ing. mont. — H. Ahven, ing. techn. — J. Nuut, cand. math. — E. Eeck, cand. jur. — F. Eriks, oec.

Kõrgema õpeasutuse on lõpetanud 11. märtsil Põhjala liige Ada Tamberg, med. dent.

Sõjaväes on järgmised »Põhjala« liikmed.

Lipnik E. D. Pukk sai augusti algul Galitsias jalast raskesti haavata. On parandamisel Peetrilinnas.

F. Eriks lõpetas enne Jõulut päälinna politehnikumi majandusteaduse osakonna ja astus vabatahtlisena mereväkke.

A. Terra s astus sügisel Peetrilinna Michaeli suurtükiväe kooli.

Vabatahtlistena on sõjaväkke astunud J. Kanger ja A. Reinberg.

Näärikuus on sõjaväeteenistusse astunud „Põhjala“ liige Friedrich Solba, mäeinstit.

11. märtsil on kutsutud sõjaväeteenistusse E.Ü.S „Põhjala“ liikmed Arnold Susi, phil. inst., ja Nikolai Ermann, jur.

E. Ü. S. »Põhjalas« 1915 a. jooksul peetud kõned:

1. A. Väärsi. „Pilk läinud aastasse ja uueaasta soov.“
2. H. Piip. „Ilmasõda ja ta põhjused.“
3. E. Nurm. „Klassitsismi tähtsus ja ta suhe nüüdisajaga.“
4. T. Grünthal. „Eesti-Saksa vahekord praegusel silmapilgul.“
5. E. Laosson. „Missugune oli teoorjus.“
6. V. Simtmann. „Kuida priius meile tuli.“
7. T. Grünthal. „Eesti rahvas pärast sajaaastast priiust.“
8. A. Erjapea. „Beethoveni sonate III.“
9. V. Simtmann. „Meie suvised ülesanded kodumaa uurimise ja muil aladel.“
10. E. Ehvert. „Dr. Veske elulugu.“
11. E. Nurm. „Dr. Veske kui keeleteadlane.“
12. A. Erjapea. „Dr. Veske kui luuletaja.“
13. T. Grünthal. „Dr. Veske üleüldine tähtsus Eesti avalikkus elus.“
14. T. Grünthal. „Mõtted uue õpiaasta algul.“
15. A. Schipai. „Rahvustunne ja rahvuslik kasvatus.“
16. H. Ehvert. „Jannseni elulugu.“
17. E. Nurm. „Jannseni ilukirjanikuna.“
18. J. Schiffer. „Jannseni seltskonna tegelasena.“
19. A. Susi. „Jannseni ajakirjanikuna.“
20. E. Laosson. „Naisküsimus Eestis.“
21. M. Lasberg. „Paar sõna kunstist.“
22. H. Ehvert. „Lutsu Kevade.“
23. E. Nurm. „Lutsu uuemad ilukirjanduslikud tööd.“
24. A. Erjapea. „Lutsu ühejärgulistest näidenditest.“
25. A. Väärsi. „Põhjala ajaloost.“

Väljaspool seltsi on kõnelenud :

1. K. Terras, Vaivaras. „Karskuse küsimus Eestis.“
2. A. Ström, Kaukasuses Eesti-Haginski asunduses: „Karskuseseltside tuleviku ülesanded.“
3. A. Ström, säälsamas. „Majandusline kitsikus meie põlupidamises, selle põhjused ja abinõud ta kõrvaldamiseks.“
4. T. Grünthal, Muhus. „Ühistegevuse põhjused.“
5. S. Sommer on mitmel pool Kaukasuse Eesti asundustes kõnelnud mitmesuguste küsimuste kohta.

Märkus: Kevadisest „karskuselennud“ ei saanud „Põhjala“ liikmed hää tahtmise pääle vaatamata osa võtta, põhjustel neist mitte äraolenevil.

Päälinna Armeenia üliõpilaste organisatsioon lu- batud.

Päälinna lehtede teatel on rahvahariduse ministeerium kinnitanud kõigis Peetrilinna kõrgemates koolides õppivate Armeenia üliõpilaste abiandmise seltsi. Asja puhul on pikema kirjavahetuse teel ajaloolist praktikat selles asjas selgitatud, ja silmas pidades muutunud poliitikat armeenlaste vastu, on vürst V. M. Volkonski põhjuskirja kinnitanud.

Tartu ülikooli evakueerimisküsimus

on vagusamasse, vähemalt välispidi, staadiumi õudnud, ehk küll vist mitte päris soiku jäänud. Rahvahariduse minister on J. Tõnissonile ja J. Raamotile, kes ses asjas ministri jutul käisid, täiesti rahustava seletuse andnud, ülikooli lõpulikust äraviimisest ei võivat mitte juttugi olla, see olevat Baltimaa kui ka riikliste huvide seisukohast otse kuritegu. Kui sõjaülemuselt siiski edaspidi nõudmine tuleb ülikooli ära viia, siis on see ikkagi ajutiseks; haridusministeerium omalt poolt tahab kõik teha, et ülikool omal kohal ka praegustes oludes võiks rahulikult edasi töötada. Natuke üllatavalt mõjub selle kõrval sooviavaldus, mille riigiduuma haridusministeeriumi eelarvet harutades on vastu võtnud, et kroonu õpiasutused, mis sõja eest on ära viidud, oma uutele asukohtadele jäetaks, kuna vanadel asukohtadel pääle rahutegemise uued õpiasutused avataks.

Veebruari lõpul on ülikooli nõukogu otsustanud tarviduse korral mitte Permi kolida, vaid Jekaterinoslavi, kus ülikooli saadikud käisid kohta vaatamas. Pääle selle on aga Jekaterinoslavi jälle tõsisem võistleja — Tambov — tekkinud, kes oma lubamiste poolest esimesele palju ei taha järele anda. Lubamiste suurendamise ja mõjuvates ringkondades sammude astumise kasuks Tambovi poolt tegevat iseäranis mõned säält pärit olevad professorid kodulinnas kihutustööd. Rektori ettekirjutusel pidi 23. märtsiks kõik õpetööks mitte hädasti tarvis minev varandus sissepakitama.

Tartu ülikooli usuteaduskonna ärakaotamise vastu

anti „Post.“ teatel Eesti rahvameelse eduerakonna ja E. Nooresoo Kasvatuse Seltsi poolt pikem märgukiri haridusministrile krahv Ignatjevile.

Märgukirjas näidatakse ära, et Saksa vaimu väljatõrjumiseks usuteaduskonnast mitte ei ole tarvis, usuteaduskonda hävitada, vaid seda sihti võib usuteaduskonna uuenduse teel kätte saada, nagu seda haritud Eesti ringkonnad ja kogudused juba ammu on nõudnud nimelt Eesti, Läti ja Poola eri-õpetoolide asutamise teel tegeliku usu-teaduse jaoks. Senni on need õpetoolid avamata ja just keskvalitsus on ka vabadele kohtadele ainult Saksa kandidaate nimetanud.

Teiseks on usuteaduskond ülikoolis otsustava tähtsusega Protestandi-usu õpetajate ettevalmistamiseks. Usuteaduse õppijad peavad alaliselt teaduse õhkkonnas liikuma ja teiste teaduskondade kasvandikkudega kokku puutudes teaduslikkuse vaimus välja arenema, et oma tulevase kutse kõrgusele tõusta. Kinnine vaimulik akademia ehk seminar ei suudaks ses mõttes oma kasvandikka mitte küllalt ette valmistada ja võiks kitsarinnalikku kiriklust ja kiriklikku liialdust kasvatada, mis Protestandi-usule võõras.

Toimetuse poolt.

Käesoleva numbri ilmumine on viibinud mitmesugustel põhjustel, mille hulgas trükikoha vahetamine tähtsam on.

A. kaastöölisi palume kaastööd võimalikult otsekohe toimetusele ära saata, et mitte sellest küljest viivitust ei tuleks.

— —

Need aastatellijad, kes Rbl. 1.00 ehk 1.50 on saatnud Rbl. 1.25 ehk 1.75 asemel, võivad puuduva tellimisraha markides ära saata.

— —

Organisatsiooni palume 1915 peetud kõnede nimekirju avaldamiseks saata.

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. V. Grünthal.

Tegev toimetus: J. Vilms, R. Öunaruu, A. Luha.

Дозволено военною цензурою — Юрьевъ, 1916 г.

Üliõpilaste Ühend

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbril semestris.

— Tellimishind —

aastas ühes postikuludega 1.75 kóp., üliõpilastele 1.25 kóp., üksik number 25 kóp.

Address: Tartu (Юрьев, Лифл.)
Noor-Eesti.

Toimetuse kõnefunnid:

iga teisipäev ja reede kella 12—1
Noor-Eesti ruumides -- Tartus,
Rüütli uul. 4.